

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური: რეფორმა და გამოწვევები

I. შესავალი

დემოკრატიული გარდაქმნის (გამყარების) გზაზე საქართველო მრავალ გამოწვევას აწყდება. საჭიროა ფართო სპექტრის რეფორმები, უპირველეს ყოვლისა, კანონმდებლობასთან მიმართებით. რის შემდეგაც უნდა მოხდეს მიღებული კანონმდებლობის პრაქტიკაში აღსრულება. სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი არის გარანტი იმისა, რომ ხელისუფლება შეიბოჭება მოქმედი კანონებითა და ადამიანის უფლებებით და ამდენად, არ იქნება თვითნებობის, ადამიანის უფლებებში გაუმართლებელი ჩარევის შესაძლებლობა. „სამართლებრივი სახელმწიფოს უპირველესი მოთხოვნაა ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების სათანადო რეალიზაციის უზრუნველყოფა.“¹ ასეთია ნებისმიერი სამართლებრივი სახელმწიფოს კონსტიტუციური წესრიგი.

პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა და პერსონალური მონაცემების დაცვა ძალზე აქტუალური საკითხებია როგორც საჯარო, ისე კერძო სფეროში, როგორც შიდა, ისე საერთაშორისო საკანონმდებლო აქტების დონეზე.² პერსონალური მონაცემების დაცვა

* სამართლის დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

¹ იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 25 დეკემბრის N3/3/601 კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 546-ე მუხლის და ამავე კოდექსის 518-ე მუხლის პირველი ნაწილის კონსტიტუციურობის თაობაზე.

² საგინაშვილი ნ., პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, წიგნში: ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გა-

უკავშირდება ადამიანის ავტონომიას, პირადი ინფორმაციის განკარგვას, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვასა და პირადი ცხოვრების უზრუნველყოფას.³ დემოკრატიული მმართველობის უმთავრესი პრინციპი და დანიშნულება ხალხის ნებისა და საზოგადოების მოთხოვნილებების განხორციელებაა, რაც სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია, ეს, თავის მხრივ, აუცილებელია განათლებული და ინფორმირებული საზოგადოების ჩამოყალიბებისთვის.⁴

პერსონალური მონაცემების დაცვის საზედამხებველო ორგანო საქართველოში 2013 წელს ჩამოყალიბდა და მისი მთავარი მისია საქართველოში პერსონალურ მონაცემთა დაცვის კანონმდებლობის შესრულება და ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, მათ შორის, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვა იყო. მოგვიანებით კი, 2019 წელს, პერსონალური მონაცემების დაცვის საზედამხებველო ორგანოს უფლებამონაცვლე სახელმწიფო ინსპექტორის აპარატი გახდა. საქართველოს პარლამენტმა 2011 წლის 28 დეკემბერს მიიღო „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომლის მიზანი იყო პერსონალური მონაცემების დამუშავებისას უზრუნველყოფილიყო ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა, მათ შორის, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვა. 2021 წლის მიწურულს გაუქმდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური და მის ნაცვლად, ორი ახალი ორგანო – სპეციალური საგამოძიებო და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურები შეიქმნა. სპეციალურ საგამოძიებო სამსახურს სამოხელეო დანაშაულთა გამოძიების ფუნქცია დაეკისრა, ხოლო პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს პერსონალურ მონაცემთა დამუშავების კანონიერების კონტროლის და ყველა ფარული საგამოძიებო მოქმე-

ვლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, კ. კორკელიას რედაქტორობით, 2015, 166.

³ Hustinx P., EU Data Protection Law: The Review of Directive 95/46/EC and The Proposed General Data Protection Regulation, European Economic and Social Committee, 2014, 2.

⁴ ჯორბენაძე ს., ინფორმაციის თავისუფლება, თბილისი, 2012, 4.

დებებისა და ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელ მონაცემთა ცენტრალურ ბანკში განხორციელებული აქტივობების კონტროლის ფუნქცია მიენიჭა.

სტატიის მიზანია წარმოაჩინოს ის აქტუალური საკითხები, რომლებიც ეხება პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის გარანტიების ინსტიტუციურ უზრუნველყოფას. ამასთან, განხორციელებული რეფორმის ფარგლებში საინტერესოა ორი დაპირისპირებული უფლების – ინფორმაციის თავისუფლებისა და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის დიაპაზონი.

II. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება საქართველოში და ბალანსი ინფორმირებულ საზოგადოებასთან

საქართველოს სინამდვილეში პირველად პირადი ცხოვრების დაცვის საკითხი 1921 წლის კონსტიტუციის 22-ე მუხლში გვხვდება: „პიროვნება ხელშეუვალია, არ შეიძლება შეპყრობილ ან სხვამხრივ თავისუფლებას მოკლებულ და პირადად გაჩხრეკილ იქნეს ვინმე, თუ არ სასამართლოს ან საგამომძიებლო ორგანოს დასაბუთებული ბრძანების ძალით“. 28-ე მუხლით კი იკრძალებოდა ბინის ჩხრეკა, ამისთვის საჭირო იყო კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში სასამართლოს დადგენილება. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის მთავარი გარანტი ქვეყანაში საქართველოს კონსტიტუციაა, კერძოდ კი, კონსტიტუციის მე-15 მუხლი. მართალია, იგი იცავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, მაგრამ არა აბსოლუტურად. იქვე არის დათქმა, რომელიც უშვებს გამონაკლისს, როდესაც დასაშვებია უფლების შეზღუდვა: თუ ამაზე არსებობს „სასამართლოს გადწყვეტილება“. ნორმაში ბუნდოვანი დათქმაა – „...ან მის გარეშე“, კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობისას.⁵ კონსტიტუციით ასევე აკრძალულია საცხოვრებელ ბინაში შესვლა მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ. თუმცა აქაც არსებობს

⁵ იხ., იქვე.

შეზღუდვის გზა – სასამართლოს გადაწყვეტილება ან კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობა.

მსგავსი შეზღუდვა უნდა ემსახუროდეს საჯარო ინტერესებს, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს უსაფრთხოებას. თუმცა, სადავოა, თუ რა არის „საჯარო ინტერესი“ ან „სახელმწიფოს უსაფრთხოება“, ამიტომაც არის შემთხვევები, როდესაც ხდება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის უკანონო შეზღუდვა – ხელყოფა.⁶

ინფორმაციის თავისუფლება ძლიერი იარაღია საზოგადოებისათვის, რათა მუდმივად შეძლოს სახელმწიფო ხელისუფლების კეთილსინდისიერებისა და ეფექტიანობის კონტროლი. საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს ამ უფლებას, როგორც მისი სხეულის განუყოფელ ნაწილს და დემოკრატიის ერთ-ერთ გარანტორ ფაქტორს. ინფორმაციის თავისუფლება დემოკრატიის პრინციპთან პირდაპირ კავშირშია, რადგანაც ინფორმაციული ვაკუუმის პირობებში წარმოუდგენელია დემოკრატიული საზოგადოების არსებობა და საკონსტიტუციოსამართლებრივი წესრიგის სიცოცხლისუნარიანობა.⁷ ინფორმაციის თავისუფლების გარეშე კი შეუძლებელია აზრის თავისუფლება. აზრის ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელია ინფორმაციის მოპოვება, ხოლო ინფორმაციის გავრცელების თავისუფლება კი უზრუნველყოფს მოსაზრების ადრესატისთვის მიწოდებას. გარდა საზოგადოებრივი დატვირთვისა, ინფორმაციის თავისუფლებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ცალკეული ინდივიდის პიროვნული და ინტელექტუალური განვითარებისათვის.⁸ შესაბამისად, ინფო-

⁶ ევროპის საბჭო და ადამიანის უფლებების დაცვა, იხ., <<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/coe-human-rights-protection.pdf>> [10.08.2022]

⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის N2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II, 13.

⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 30 ოქტომბრის N2/3/406,408 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს სახალხო დამცველი და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 10.

რმაციის თავისუფლება დემოკრატიული სახელმწიფოს პრინციპის გამოვლინებაა, რომელიც გამოიხატება ინფორმაციის მუდმივი მოძრაობით, ღიაობითა და საყოველთაო ჩართულობით.⁹ ინფორმაციის თავისუფლება დაკავშირებულია პირის თავისუფლებასთან და აზრის გამოხატვის წინაპირობაა. სახელისუფლებლო დანესებულებებში დაცულ ინფორმაციაზე საზოგადოების წვდომა არის ხელისუფლების შებოჭვის ერთ-ერთი თანამედროვე საშუალება.

საინტერესოა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის უფროსის 2022 წლის 28 იანვრის N1673 კონსტიტუციური სარჩელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, სადაც მოსარჩელე მხარე აპელირებდა შემდგომში დავის საგნად ქცეულ „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის 27¹-ე მუხლის პირველ პუნქტზე, რომლის თანახმადაც, 2022 წლის 1 მარტიდან გაუქმდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური და შესაბამისად, სახელმწიფო ინსპექტორის თანამდებობა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, 2022 წლის 1 მარტიდან თანამდებობიდან გათავისუფლდა და უფლებამოსილება შეუწყდა სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის უფროსს, რაც, მოსარჩელის მოსაზრებით, არაკონსტიტუციურია და წინააღმდეგობაში მოდის საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებულ თანამდებობიდან უსაფუძვლოდ გათავისუფლებისაგან დაცვის უფლებასთან.¹⁰ საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის შესაბამისად, საქართველოს ყველა მოქალაქეს აქვს უფლება, დაიკავოს საჯარო თანამდებობა, თუ იგი აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს. საჯარო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არ გააჩნია ერთგვაროვანი პრაქტიკა აღნიშნული მუხლის შინაარსთან მიმართებით. ამასთან, საქართველოს ყველა მოქალაქეს თანაბარი საწყისი უფლება აქვს სახელ-

⁹ ინფორმაციის თავისუფლება საქართველოში, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, 2011, 23.

¹⁰ იხ., საქართველოს მოქალაქე ლონდა თოლორაიას 2022 წლის 28 იანვრის N1673 კონსტიტუციური სარჩელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

მწიფო სამსახურში დაიკავოს ნებისმიერი თანამდებობა და რაიმე ნიშნის მიხედვით (რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულების...) დისკრიმინაცია დაუშვებელია. ჩანაწერი – „კანონმდებლობით დადგენილი მოთხოვნების დაკმაყოფილება“ – ძირითად შემთხვევებში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განხილულ იქნა პროსპექტულად და არა რეტროსპექტულად.¹¹ რაც შეეხება ჩანაწერს – „საჯარო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით“, აღნიშნული გულისხმობს, რომ საჯარო მოსამსახურეთა სტატუსი, თანამდებობის დაკავების წესი, მოხელეთა უფლება-მოვალეობები, ნაბაღისებისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის საფუძვლები უნდა იქნეს განსაზღვრული კანონით. ამასთან, საჯარო სამსახურში საქმიანობის უფლება ვერ იქნება აბსოლუტური, არამედ უნდა დაექვემდებაროს გარკვეულ შეზღუდვებს, რომლებიც საჯარო მიზნებიდან უნდა გამომდინარეობდნენ. თავად ტერმინი „საჯარო“ მიუთითებს საზოგადოებრივ ხასიათზე და შესაბამისად, აღნიშნული უფლებით სარგებლობისას უნდა იქნეს გათვალისწინებული იმ ინტერესთა ფართო სპექტრი, რომელიც მოცემულ შემთხვევაში არსებობს. საინტერესოა, რომელი ტესტი უნდა იქნეს გამოყენებული მოცემულ მუხლთან მიმართებით. თუ დიფერენცირების ხარისხი არის დაბალი, მაშინ რაციონალური დიფერენცირების ტესტის ფარგლებში ხდება შეფასება, ხოლო თუ დიფერენცირება მაღალი ინტენსივობისაა ან/და იგი ხორციელდება შესაბამისი საკონსტიტუციო საფუძვლებით, მაშინ მკაცრი ტესტით უნდა შეფასდეს საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით დადგენილი უფლების შეზღუდვა.

რაციონალური დიფერენცირების ტესტის ფარგლებში ფასდება ის, თუ რამდენად საკმარისია დიფერენცირებული მოპყრობა რაციონალურობის დასასაბუთებლად. ამავდროულად, მოწმდება რეალური და რაციონალური კავშირის არსებობა დიფერენცირების ობიექტურ მიზეზსა და მისი მოქმედების შედეგს შორის; მკაცრი ტე-

¹¹ მაგ. იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 1998 წლის 3 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე, ავთანდილ ჭაჭუა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ და მსგ.

სტის გამოყენებისას აუცილებელია იმის მტკიცება, რომ სახელმწიფოს მხრიდან ჩარევა აბსოლუტურად აუცილებელია და არსებობს სახელმწიფოს დაუძლეველი ინტერესი. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში განსახილველი დავა ეხება საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მეორე წინადადებას („საჯარო სამსახურის პირობები განისაზღვრება კანონით“). შესაბამისად, ვინაიდან დავის საგანი სახელმწიფო ინსპექტორის ვადამდე თანამდებობიდან გათავისუფლებაა, სადავო ნორმების კონსტიტუციურობა უნდა შეფასდეს კონსტიტუციის 25-ე მუხლის პირველი პუნქტის მეორე წინადადებასთან მიმართებით. უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში, კანონმდებელმა უნდა დაასაბუთოს ის საჯარო ინტერესი, რომელიც უფლების შეზღუდვის აუცილებლობას განაპირობებს.¹² საინტერესო იქნება საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მსჯელობა აღნიშნულ საქმეზე, ვინაიდან, თუკი სადავო აქტი შეფასდება მკაცრი ტესტის ფარგლებში, საჭირო იქნება უფლების შეზღუდვის აბსოლუტური აუცილებლობის დასაბუთებულობა, რადგან მკაცრი ტესტის ფარგლებში შესაფასებელი სადავო აქტი საქართველოს კონსტიტუციასთან შეესაბამება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი საშუალებით არის შესაძლებელი ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა და არ არსებობს რაიმე ალტერნატივა. თუ რაციონალური დიფერენცირების ფარგლებში განიხილავენ სადავო აქტს, მაშინ უნდა დასაბუთდეს შეზღუდვის გარდაუვალობა, რეალისტურობა და საჭიროება.

III. ცვლილებები „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში

2021 წლის ბოლოს საქართველოს პარლამენტში ინიცირებულ იქნა კანონპროექტი, რომელიც ითვალისწინებდა სახელმწიფო ინს-

¹² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 21 ივლისის N2/1/598 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე ნუგზარ კანდელაკი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 6.

პექტორის სამსახურის გაუქმებას და აღნიშნულის ნაცვლად, ორი ახალი ორგანოს შექმნას.¹³ „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის სახელწოდებაც შეიცვალა და 2022 წლის 1 მარტიდან მას უკვე „სპეციალური საგამოძიებო სამსახურის შესახებ“ კანონი ეწოდება. შესაბამისად, ტერმინოლოგიის თვალსაზრისით, შეიცვალა კანონის მოქმედების სფერო და მასში შემავალი მუხლებიც. ცვლილებათა სპექტრის შეფასებისას, უდავოდ აღნიშვნის ღირსია „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონში შეტანილი ცვლილებების დაჩქარებული წესით განხილვა, რომელიც ყოველგვარი ჩართულობისა და ინფორმირებულობის გარეშე მოხდა. აღნიშნული არასამთავრობო ორგანიზაციებმა გააკრიტიკეს.¹⁴ მიუხედავად ამისა, საქართველოს პარლამენტმა 2021 წლის 29 დეკემბერს ჯერ პირველი მოსმენით განიხილა აღნიშნული კანონპროექტი, ხოლო მომდევნო დღეს, 30 დეკემბერს, დაჩქარებული წესით, მეორე და მესამე მოსმენებით მიიღო კანონპროექტთა პაკეტი.¹⁵ შესაბამისად, მსგავსი მნიშვნელობისა და საჯარო ინტერესის მქონე საკითხზე კანონპროექტის აბსოლუტურად დახურულად მომზადება, ისე, რომ შემუშავების პროცესში ჩართულნი არ იყვნენ არც უშუალოდ სამსახურის წარმომადგენლები, არც სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და არც სხვა დაინტერესებული მხარეები, უკიდურესად პრობლემურია და შეიძლება შეფასდეს, როგორც საკანონმდებლო თვითნებობა. ამასთან, ივარაუდება, რომ კანონპროექტის განხილვის დაჩქარებული წესით ინიცირებით ხელისუფლების მიზანი არა საკითხთან მიმართებით სიღრმისეული პროფესიული მსჯელობა და შესაბამისად, საუკეთესო მონესრიგების მიგნება, არამედ დამოუკიდებელ ინსტიტუტზე გავლენის მოპოვებაა. თავად კანონში შესწორებების შესატანი საკანონმდებლო პროცედურის განხორციელების მეთოდი და დამოუკიდებელი ინსტიტუტის რეფორმირების ობიექტურობისა და დასაბუთებულობის

¹³ იხ., <<https://bit.ly/3ILrAuK>> [11.08.2022]

¹⁴ იხ., <<https://bit.ly/3BNYpXe>> [11.08.2022]

¹⁵ იხ., <<https://bit.ly/3ggC6xW>> [12.08.2022]

ნაკლებობა ექვეყნებში აყენებს რეფორმის გატარების საჭიროებასა და ობიექტურობას. აღნიშნულ ეჭვს ამყარებს ისიც, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის არსებობისა და მოქმედების ორი წლის განმავლობაში არ არსებობდა ცნობები ორგანიზაციის არაკომპეტენტურად ფუნქციონირებასთან დაკავშირებით.¹⁶

რამდენად გამართლებულია ერთი სამსახურის გაუქმებით ორი ახალი ორგანოს შექმნა? აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ 2019 წლის ივლისში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღო უპრეცედენტო აღსასრულებელი გადაწყვეტილება, რომლითაც ინფორმაციის თავისუფლებას მიანიჭა აპრიორი უპირატესობა პირადი ცხოვრების უფლების დაცვასთან მიმართებით. სასამართლომ სამოტივაციო ნაწილში განმარტა, რომ კანონმდებელს აქვს შესაძლებლობა, შექმნას პირადი ცხოვრების დაცვის არსებულზე უკეთესად დაბალანსებული სისტემა ინფორმაციის თავისუფლებასთან მიმართებით.¹⁷ აღნიშნული გადაწყვეტილებით გათვალისწინებულ იქნა ის გარემოებაც, რომ სადავო ნორმების დაუყოვნებლივ აღსრულება გამოქვეყნების მომენტიდან გამოიწვევდა მნიშვნელოვანი ინტერესების დაზიანების საფრთხეს, შესაბამისად, გადაწყვეტილების აღსრულების ვადად განისაზღვრა 2020 წლის პირველი მაისი, თუმცა იგი დღემდე არ აღსრულებულა. აქედან გამომდინარე, ერთი მხრივ, დგას საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების პრობლემა, ხოლო, მეორე მხრივ, არსებობს ორი დაპირისპირებული უფლება. ამასთან, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არაერთ გადაწყვეტილებაშია აღნიშნული სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის (ან უკვე პერსონალური მონაცემების დაცვის სამსახურის) პირადი ცხოვრების უფლება-

¹⁶ ეუთო-დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი, დასკვნა საქართველოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის თაობაზე საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ, ვარშავა, 2022, იხ., <<https://bit.ly/3Dxo47W>> [12.08.2022]

¹⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 7 ივნისის N114/693,857 გადაწყვეტილება საქმეზე, „ა(ა)იპ მედიის განვითარების ფონდი და ა(ა)იპ ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 67.

სთან მიმართებით დაცვის არასაკმარის გარანტიებზე.¹⁸ შეიძლება ითქვას, რომ არსებობდა ორგანო, რომელსაც არ ჰქონდა საკმარისი უფლებამოსილება პირადი ცხოვრების უფლების დასაცავად. საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული ცვლილებების პაკეტის შესაბამისად, შეიქმნა ორი ახალი ორგანო, რომელთაც, სავარაუდოდ, კვლავ არ ექნებათ პირადი ცხოვრების უფლების შესაბამისი დაცვის ბერკეტები და კვლავაც არ დგას დღის წესრიგში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილების აღსრულების საკითხი, რასაც შედეგად, როგორც საკანონმდებლო, ისე პრაქტიკული აღსრულებადობის თვალსაზრისით, სრულ გაურკვევლობამდე მივყავართ.

2022 წლის 18 თებერვალს ეუთო-დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისმა გამოაქვეყნა დასკვნა საქართველოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის თაობაზე საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ, სადაც ODIHR-მა ძალზე პრობლემურად მიიჩნია ის ფაქტი, რომ საქართველოს პარლამენტმა საერთაშორისო სტანდარტების დარღვევით, დაჩქარებული წესით, კონსულტაციების გარეშე მიიღო „სახელმწიფო ინსპექტორის შესახებ“ კანონის ცვლილებები, რასაც შედეგად სახელმწიფო ინსპექტორის ინსტიტუტის გაუქმება მოჰყვა. თავად ეს პროცესი აღნიშნული ორგანიზაციის მიერ შეფასებულ იქნა ერთგვარ საფრთხედ, ვინაიდან შესაძლებელია ზიანი მიაღგეს საქართველოში კანონის უზენაესობას და დამოუკიდებელი ინსტიტუტების ფუნქციონირებას.¹⁹

¹⁸ მაგ. იხ., საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება N1/1/625,640 საქმეზე, „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქეები – გიორგი ბურჯანაძე, ლიკა საჯია, გიორგი გოცირიძე, თათია ქინქლაძე, გიორგი ჩიტიძე, ლაშა ტულუში, ზვიად ქორიძე, ააიპ „ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო“, ააიპ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო“, ააიპ „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, ააიპ „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ და ააიპ „ადამიანის უფლებათა ცენტრი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 83.

¹⁹ ეუთო-დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი, დასკვნა საქართველოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის თაობაზე საკანონმდებლო ცვლილებების შესახებ, ვარშავა, 2022, იხ., <<https://bit.ly/3Dxo47W>> [12.08.2022]

სრულიად გაუგებარია კანონმდებლობით დაწესებული მოთხოვნა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის ხელმძღვანელის კანდიდატებისთვის სამართალდამცავ სისტემაში მუშაობის 5 წლიანი გამოცდილების თაობაზე. ივარაუდება, რომ ეს უკანასკნელი სიტყვასიტყვით გადმოტანეს „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ კანონიდან, თუმცა ან უკვე პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის ხელმძღვანელისთვის მსგავსი საკვალიფიკაციო მოთხოვნა არსებითად შეუსაბამო და ალოგიკურია.²⁰

უდავოდ აღნიშვნის ღირსია საქართველოს პრეზიდენტის 2022 წლის 13 იანვრის განცხადება, რომლის მიხედვითაც, სტრუქტურული ცვლილებების მიმართ არსებობდა და არსებობს განსხვავებული შეხედულებები, თუმცა „ეს გადაწყვეტილება არ შეიცავს თავისთავად კატეგორიული ხასიათის სამართლებრივ წინააღმდეგობას“²¹. მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტმა სრულიად გაუმართლებლად მიიჩნია ცვლილებათა პაკეტის დაჩქარებული წესით, ყოველგვარი კონსულტაციებისა და სათანადო დისკუსიის გარეშე განხილვა და მიღება, აღნიშნული სახელმწიფოს მეთაურის მხრიდან არ იქნა შეფასებული კანონპროექტზე ვეტოს საფუძვლად და შესაბამისი სამართლებრივი ხასიათის მოტივირებული შენიშვნებისათვის, რაც, სამწუხაროა და გაუმართლებელი.

IV. დასკვნა

თანამედროვე მსოფლიო საზოგადოება ინფორმაციისა და ცოდნის საზოგადოებაა. სახელმწიფოს გამჭვირვალობა ეფექტიანი დემოკრატიის შემადგენელი ნაწილია, ხოლო, ინფორმაციის თავისუფლება სამართლებრივ სახელმწიფოში გარანტირებული ერთ-ერთი ფუძემდებლური უფლებაა. უფრო მეტიც, ინფორმაციის თავისუფლება ის იარაღია, რომელიც, ერთი მხრივ, უზრუნველყოფს მოსახლეობის ჩართულობას ქვეყნის მმართველობაში,

²⁰ იხ., იქვე.

²¹ იხ., <<https://bit.ly/3Lnr34P>> [12.08.2022]

მეორე მხრივ კი – საზოგადოების მიერ ხელისუფლების მუდმივ კონტროლს. ამასთან, სწორედ სახელმწიფო ხელისუფლების წყარო (ვინაშე გაგებით ის, რომელიც დღეს მმართველია, ფართო, სიღრმისეული გაგებით, სახელმწიფო, როგორც საჯარო მმართველობის ინსტრუმენტი, ხალხისგან მომდინარეობს) არის ხალხი. შესაბამისად, ქართული საზოგადოება იმსახურებს, რეალურად მონაწილეობდეს გადაწყვეტილების მიღებაში. ინფორმირებულობა განათლებული საზოგადოებისთვის აუცილებელია, ამ უკანასკნელის კონტროლი სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან კი ფაქტობრივად შეუძლებელია.

ინფორმაცია, აგრეთვე, კარგი მმართველობის უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია. მხოლოდ ცუდ მმართველობას ესაჭიროება ინფორმაციის გასაიდუმლოება თავის გადასარჩენად, რადგან საიდუმლოება არაეფექტურობის, ფლანგვისა და კორუფციის ნიშანი შეიძლება იყოს. მხოლოდ სრული გამჭვირვალობის პირობებშია შესაძლებელი სახელმწიფოსადმი ნდობის აღდგენა.

თანამედროვე მსოფლიომ დიდი ხანია უკვე აღიარა გამჭვირვალობასა და დემოკრატიის ხარისხს შორის არსებული პირდაპირპროპორციული კავშირი. სწორედ რწმენა, რომ დემოკრატია დახურულ კარს მიღმა კვდება, გახდა ინფორმაციის, როგორც დემოკრატიის ჟანგბადის, მამოძრავებელი ძალა. აშშ-ის „ინფორმაციის თავისუფლების აქტი“ ინფორმაციის გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ აქტად მიიჩნევა. საკანონმდებლო რეგულაციებთან ერთად, გასათვალისწინებელია ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებით აშშ-ში არსებული პრაქტიკაც. მიმაჩნია, რომ სწორედ ამერიკულ სტანდარტს დაეყრდნო საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, როდესაც ინფორმაციის თავისუფლებისა და პირადი ცხოვრების უფლების შეპირისპირებისას უპირატესობა სწორედ ინფორმაციის თავისუფლებას მიანიჭა. ამის გათვალისწინებით უდიდესი მნიშვნელობა ექნება საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას ყოფილი სახელმწიფო ინსპექტორის კონსტიტუციურ სარჩელზე. სასამართლოს

ჰქონდა ყველა მატერიალური და საპროცესო საფუძველი სახელმწიფო ინსპექტორის სარჩელის დროულად და ეფექტურად განსახილველად, თუმცა, სამწუხაროდ, ეს არ გააკეთა. აღნიშნული კი ნამდვილად არ იძლევა ადამიანის უფლებებისა და საკონსტიტუციო კონტროლის გაძლიერების სასიკეთო მოლოდინსა და სახარბიელო დასკვნების გაკეთების საშუალებას.